

szolgáltatás révén valóban megvalósul majd a közművelődési könyvtári kiadványok országos cseréje, nyilvántartása. Reméljük azt is, hogy a kölcsönös informálódás hozzájárul majd a közművelődési könyvtári munka, ezen keresztül az egész magyar könyvtárügy színvonalának emeléséhez.

Bényei Miklós

Kísérlet a tervszerű könyvajánlásra

A könyvtári munkának fontos szerepet játszik a könyvtárosok szervező-propaganda tevékenysége: *szélesebbre szeretnénk tární a könyvtár kapuit*, amikor rendezvénysorozatok, állandó klubok, szakkörök létesítésén fáradozunk, vagy a könyvtáron kívüli könyvajánlás legváltozatosabb lehetőségeit keressük, alkalmazzuk. Bár valóban sok tennivalónk van e mozgalmi-társadalmi tevékenység során, jómagam mégis meggyőződéssel vallom, hogy az irodalmat, az olvasót, az olvasmányok hatását jól ismerő könyvtárosnak könyvajánló-nevelő tevékenységét *elsősorban a kölcsönzés során* — a kölcsönző pult mögött és a könyvespolcok között — kell kifejtenie, a hozzá forduló olvasóval elmélyült beszélgetést kezdeményezve vagy folytatva. Ha ezt a tevékenységét tudatosan, felkészülten, átgondoltan, a könyvajánlás gyakorlatát nagy érzékenységgel figyelve-elemezve végzi, munkájának hatékonysága messze túlszárnyalja az intézmény egyéb tevékenysége során kifejtett propagandáét.

Arra, hogy a könyvtáros munkájának erről a színteréről alig esik szó, egyszerű magyarázatot találni: könnyebb egy szocialista brigád könyvtárlátogatását megszervezni, mint e tízegynéhány ember mindegyikének rövid ismerkedés után olyan olvasmányokat kézbeadni, amelyek valóban ritka élményt nyújtanak majd számukra, s amelyek hatására szívesen keresik fel ismét könyvtárunkat. Általánosabban fogalmazva: sokágú szervezőmunkánk közben az évente újonnan beiratkozó olvasók 20—25%-a kimarad a könyvtárból, elsősorban azért, mert a könyvekkel való ismerkedés közben nem kapott olyan élményeket, amelyek állandó kedvet, ösztönzést adnának számára a további olvasáshoz. Nyilván *a könyvtáros sem tudott hathatósan beavatkozni az olvasás folyamatába*, a kölcsönzés alkalmával egyetlen egyszer sem találta meg azt a pillanatot, amikor irodalom- és emberismerete alapján átnyújthatta volna azokat a műveket, amelyek szervesen illeszkednek az olvasó eddigi olvasmányélményeinek sorába s ugyanakkor a megismerés rendkívüli örömeivel és kellemes meglepetésével ajándékozták volna meg.

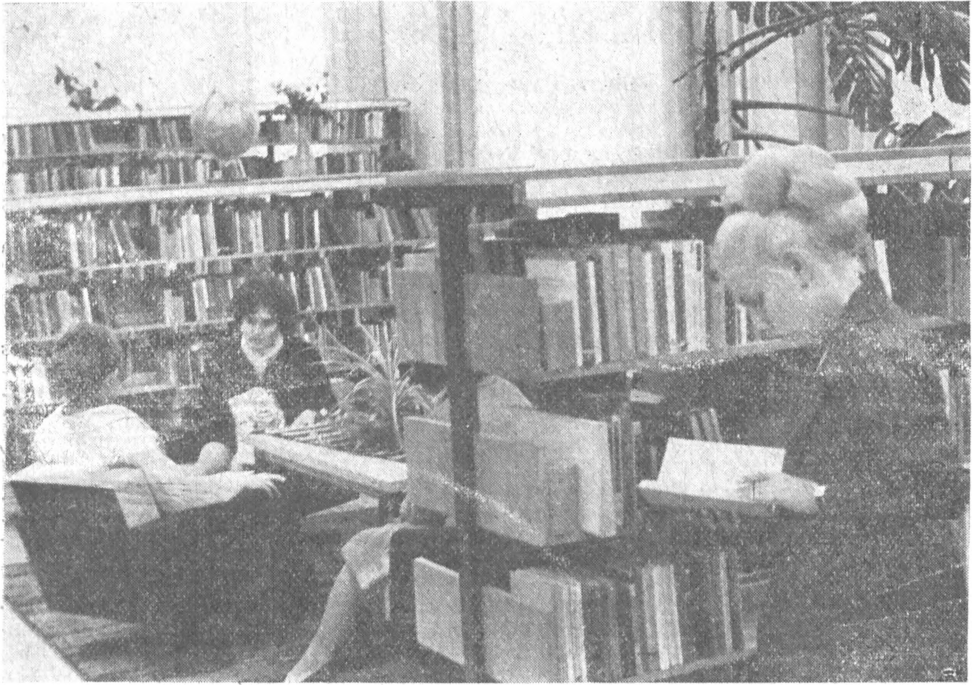
Be kell vallanunk, hogy még *nem tudunk eléggé élni a személyes könyvajánlás lehetőségeivel*, nem rendelkezünk az ehhez szükséges rendszeres ismeretekkel, könyvtárainkban az olvasót és a könyvet kitűnően ismerő, a kettő között lejártszódo folyamatot értő könyvtárosok helyett jószándékú tisztviselő-félék ülnek, akik nemhogy az irodalmi érdeklődés felkeltésére, befolyásolására nem készültek fel eléggé, hanem még e tényleges és jelentkező olvasói igények felismerésére, kiszolgálására sem. A könyvtáron belüli könyvajánló tevékenységet ily módon értékelve tartom egyoldalúnak azt, hogy többnyire csak a könyvtáros szervező munkájáról ejtünk szót, s alig beszélünk a kölcsönzés alkalmával adódó feladatairól, lehetőségeiről. A kettő szervesen kiegészíti egymást, de éppen a könyvtár funkciójából, természetéből adódóan *az utóbbi tevékenységnek kell a legerőteljesebbnek, legsikeresebbnek lennie.*

*

A könyvtári munka ilyen irányú értelmezésére, gyakorlatára hadd említsem meg a jászberényi könyvtár egyik próbálkozását, amelyet a „Kell a jó könyv” olvasópályázat ajánlásával kapcsolatban dolgoztunk ki.

A pályázat népszerűsítése ez alkalommal is a könyvtári munka két világosan elhatárolható színterén folyt. A szervezés során felkerestük a középiskolát, üzemetek, a pályázatot különféle értekezleteken ismertettük, másrészt a könyvtárban *felkészültünk a pályázatban szereplő művek módszeres ajánlására*, hiszen nyilvánvaló, hogy egy olvasópályázat valószínű résztvevőit a már olvasási gyakorlattal rendelkező beiratkozott könyvtári olvasók között kell keresnünk.

Itt kell megemlítenem, hogy az egész olvasópályázat könyvtári szervezésének fogyatékossága volt, hogy a művek könyvtáron belüli ajánlásának módszertani lehetőségeiről alig esett szó. Pedig a könyvtárosoknak mind a szóbeli, közvetlen, mind az írásos könyvajánlásban, különösen ha meghatározott művekről van szó, pontos, az olvasókat és műveket pillanatonként újra értékelni tudó, sokféle helyzettel számotvető ismeretek, mondanivalók birtokában kell készülniök a könyvajánlásra. Ennek során egy-egy érdekesebb fejezet felvillantásával az olvasók különféle típusai számára

A Jászberényi Városi-Járási Könyvtár kölcsönzőjében (Nemes András felvétele)

más és más módon ajánlhatja a könyvet. Máskor az író személyéről jegyez meg magának olyan jellemzőket, amelyek elmondásával tapasztalata szerint már sikerült vagy elképzelése szerint sikerülni fog figyelmet kelteni a szerző művei iránt is. Az irodalomtörténet és a kritika tanulmányozása is jól segítheti a művek közötti téma- vagy stílusbeli rokonság felismerését.

Irodalomajánlásunk megszervezésekor mi is többnyire ezekkel a lehetőségekkel próbálkoztunk. Elsőnek azt tisztáztuk, hogy az olvasmányok melyik körének kölcsönzésekor nyílik alkalmunk a „Kell a jó könyv” pályázatban szereplő művek közül is egynek-egynek ajánlására. A művek, irodalmi alkotások közötti — *Gondos Ernő* által megfogalmazott — valamilyen *társulási szándékot*, annak lehetőségeit kerestük, ezúttal nem az olvasási gyakorlatot, hanem az *alkotások közötti lehetséges összefüggéseket mérlegelve*. Ilyen lehetőségnek, ajánlási „apropó”-nak tekintettük a szerzők személyét, a művek közötti tartalmi, stílusi összefüggéseket stb. E könyvajánlásoknak a szövegét közösen megbeszéltük, értékeltük s — a kölcsönző könyvtáros lehetőségeit figyelembevéve — lehetőleg röviden, *csattanósan megfogalmaztuk*. Számítva arra, hogy a kölcsönzéskor a könyvajánlásnak ez az egyedi lehetősége esetleg elkerüli a könyvtáros figyelmét, az ajánlások szövegét sokszorosítottuk, és az apropóul szolgáló művek belső oldalára, a könyvkártya fölé ragasztottuk.

Lássunk néhány példát. A könyvek közötti tartalmi összefüggésre utalnak a következő annotációk:

Kedves Olvasónk!

Bizonyára érdeklődéssel olvassa a II. világháború történetével összefüggő dokumentumköteteket, memoárokat. A kezében levő könyvön kívül hadd hívjuk fel figyelmét Poltorak: Nürnbergi epilógus c. könyvére, amely Gilbert amerikai pszichológus visszaemlékezéseire hasonlóan a legközvetlenebb személyes megfigyelések alapján vall a háborús bűnösök peréről.

Kedves Olvasónk!

Dosztojevszkij regénye után itt szeretnénk figyelmébe ajánlani a „Bűn és bűnhődés” problematikáját Shakespeare-i színvonalon feldolgozó orosz elbeszélést,

Leszkov: Kisvárosi Lady Macbeth-jét. A mű egy vidéki kereskedő feleségének végzetes szerelmét mutatja be sodró, drámai erővel.

Az első könyvajánlást *Gilbert* könyvének köteteibe, és a II világháborút követő perek eseményeit leíró ismeretterjesztő művekbe ragasztottuk. A második esetben egy irodalomtörténeti hivatkozásból indultunk ki, s a figyelemfelkeltő szöveget *Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés* c. regényébe helyeztük el. Számos hasonló ajánlásra volt lehetőségünk a pályázat azon könyveinek esetében, amelyek a polgárháború vagy a II. világháború eseményeit idézték fel, hiszen a nagyszámú egyéb ilyen mű forgalma lehetőséget adott ezek ajánlására is.

Az író személyét figyelembe vevő könyvajánlásra a következő példákat említem meg:

Kedves Olvasó!

A kötetben található egyik elbeszélés írójának, Grekovának már önálló kötete is megjelent a közelmúltban Hölgfyodrász címmel. A kedvező kritikai fogadtatás alapján is ajánljuk a könyvet elolvasásra. Kérésére a művet szívesen megkeresi a könyvtáros a szabadpolcon.

Kedves Olvasónk!

Engedje meg, hogy figyelmébe ajánljuk Ehrenburg másik művét is. A Vihar c. regénye a legmonumentálisabb regények egyike, amit a második világháborúról írtak. A könyv cselekménye szovjet, francia, német földön játszódik. Érdekessége a történetnek az is, hogy a háború mellett a másik főszerepet a szerelem játssza.

Az első ajánlást azokba a szovjet elbeszélés-gyűjteményekbe ragasztottuk, amelyek Grekovától is tartalmaztak elbeszélést. Az utóbbit *Ehrenburg* regényeibe helyeztük el, így irányítva olvasóit a *Vihar* c. könyv kölcsönzésére is.

Hasonló módszerekkel a pályázat könyvei közül 18 műhöz felkutattunk 80 egyéb művet, amelynek kölcsönzése során alkalmunk lehet ajánlani az előbbieket. A 80 műnek kb. 250 példányába ragasztottunk írásos annotációkat. Az annotált könyveket külön könyvkiállításon helyeztük el, azzal a szándékkal, hogy elősegítsük ezekben a műveknek nagyobb forgalmát.

Könyvajánlásunk természetesen nem szorítkozott az annotációk megírására, elosztására, hanem kölcsönzéskor, könyvvisszavételkor, tanácsadás alkalmával szóban is próbáltunk élni a leírt módszerekkel. A könyvtárost a visszavett könyv könyvkártyájának elhelyezésekor a beragasztott annotáció ismételt figyelmzettette, hogy tájékozódjék annak hatékonyságáról, az olvasó kedvező válaszában pedig esetleg segítsen a művek kikeresésében is.

Módszerünk eredményességéről el kell mondanunk, hogy az annotációk nem növelték jelentékenyen az olvasómozgalmi könyvek forgalmát, de jó néhány esetben mégis sikeresen elősegítették a művek kölcsönzését. A könyvajánlásnak ez a módja elsősorban módszertani tapasztalatként a könyvajánlási elvek tisztázása, gyakorlati mozzanatainak megfigyelése, beidegzése miatt volt hasznos.

Az is tény, hogy ez a módszer sok időt rabló, munkaigényes. S noha nincsenek azonnali, látványos eredményei, azt hiszem, az ilyen és hasonló kísérletek, a könyvajánlás tartalmasabb lehetőségeivel is számotvető próbálkozások vihetik előbbre könyvtári munkánkat. Az elmondott ajánlási lehetőségek felhasználása könyvtárunk gyakorlatában maradandó és továbbélő módszer lesz.

A r a t ó A n t a l

UNESCO KIADVÁNYOK 1971—1972. Válogatott bibliográfia. A Magyar Unesco Bizottság korábbi hasonló témájú jegyzékének folytatásaként 1972-ben a világszervezet támogatásával kiadta Gombocz István összeállítását, mely a kulturális világszervezetnek a legutolsó két évben megjelent publikációit sorolja fel. Ezek egy része a világszervezet általános működéséről tájékoztat, többségük azonban a fő munkaterületek: nevelésügy, a természet- és a társadalomtudományok, a kulturális élet és a tájékoztatás terén bekövetkezett változásokról tudósít. Megtalálhatók köztük alapvetésnek számító kézikönyvek és átfogó terjedelmű lexikonok csakúgy, mint a részterületek kutatásairól hírt adó szakmunkák, s nem hiányoznak a különféle kutatási területeken megtartott nemzetközi konferenciák beszámolóí sem.